Рецензію отримано
27.05.2026 р.
Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.124
докт. філол. н., проф.
Бондарева О.Є.

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.124
в Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору,
головному науковому співробітнику
кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Олені БОНДАРЕВІЙ

Рецензія

БРОВКО Олени Олександрівни, доктора філологічних наук, професора, звідувача кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертацію **МОКРЯКОВА Іллі Сергійовича на тему «Структурно-семіотичні аспекти стилю Софії Андрухович: локус, деталь, інтертекст»**, подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 «Філологія».

І. Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів, оскільки проблема стилю належить до ключових у сучасному літературознавстві. Саме стиль забезпечує внутрішню цілісність художнього тексту, організовує різнорідні елементи його структури, формує способи репрезентації художньої реальності та моделі читацького сприйняття. У сучасній гуманітаристиці стиль дедалі частіше осмислюється не лише як сукупність індивідуально-авторських ознак, а як багаторівнева семіотична система, у межах якої взаємодіють мовні, наративні, культурні й рецептивні механізми. У цьому контексті структурно-семіотичний підхід відкриває нові можливості для комплексного аналізу художнього тексту як складного структурованого простору смислотворення.

Особливої ваги дослідження Іллі Мокрякова набуває з огляду на сучасний стан української літератури, адже перехід від постмодерної естетики до нових форм художнього мислення, пов'язаних із метамодерними пошуками, актуалізує питання пам'яті, травми, ідентичності, тілесності, історичного

досвіду та способів їхньої художньої репрезентації. У цьому сенсі творчість Софії Андрухович постає як один із найбільш репрезентативних і водночас складних об'єктів сучасного літературознавчого аналізу. Тексти письменниці поєднують індивідуальну й колективну пам'ять, постколоніальну проблематику, тяжіння до семіотичної гри, багатошарової інтертекстуальності, експериментів із часовою і просторовою організацією тексту. Саме тому звернення до структурно-семіотичних аспектів стилю Софії Андрухович є науково вмотивованим і своєчасним.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Наукова новизна результатів дослідження загалом сформульована аргументовано. Особливо варто відзначити спробу комплексного аналізу стилю романів Софії Андрухович у структурно-семіотичному аспекті, прагнення здобувача простежити еволюцію стилю від ранніх до найновіших творів письменниці. У результаті дослідження суттєво поглиблено розуміння функціонування структурних і семіотичних прийомів у стилі прози сучасної української письменниці; виявлено систему стильових констант прози Софії Андрухович: поетики міського простору, протиставного портретування, каталогізації деталей, жанрових комбінацій, інтертекстуальних взаємодій; уперше виявлено особливості еволюції стильових констант від роману «Сьомга» до «Катананхе».

3. **Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.** Одержані дисертантом результати мають науково-теоретичне і практичне значення, вони можуть бути застосовані як у науково-дослідній сфері для подальшої розробки теоретичних прикладних проблем дослідження поетики, у міжлітературних і міждисциплінарних студіях, так і в освітній практиці.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в увиразненні окремих теоретичних питань сучасного літературного процесу. Отримані результати розширюють уявлення про особливості сучасної української

прози та механізми функціонування художніх стратегій у ній, а також актуалізують проблему взаємодії тексту, пам'яті та культурного коду.

Робота має **прикладне значення**, визначене можливістю імплементації її результатів у курсах теорії літератури, історії української літератури, спецкурсах і спецсемінарах із проблем аналізу тексту, у ході написання кваліфікаційних робіт здобувачів.

4. **Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Основні наукові положення, висновки і рекомендації, які запропоновані в результаті проведеного дослідження, є новими, оригінальними, належно аргументованими як на теоретико-методологічному, так і на аналітичному рівнях. Ілля Мокряков здійснює огляд основних напрямів дослідження проблеми стилю, структурно-семіотичного аналізу художнього тексту та сучасної рецепції творчості Софії Андрухович, виокремлюючи аспекти, що залишаються недостатньо розробленими в сучасному літературознавстві. Це дало змогу здобувачеві увиразнити власний дослідницький ракурс і визначити місце дисертації в актуальному гуманітарному дискурсі.

Ілля Сергійович залучає комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що відповідають поставленій меті та завданням. Теоретичним підґрунтям роботи стали концепції українських і зарубіжних учених у галузі семіотики, структуралізму, рецептивної естетики, наратології та теорії стилю, що свідчить про належне опертя на сучасну гуманітарну методологію та достатній рівень теоретичної обізнаності здобувача.

Обґрунтованість наукових положень, презентованих у тексті дисертації та наукових публікаціях автора, забезпечна залученням сучасних методів наукового пізнання, адекватних меті, завданням і предмету дослідження.

Для виявлення специфіки структурно-семіотичних чинників стилю аналізованих романів автор дисертації спирається на низку важливих теоретичних концептів, що формують цілісне методологічне підґрунтя роботи, зокрема ідею неможливості існування тексту, позбавленого стилю,

визначення структури стилю через категорії стильової константи та стильової домінанти, розуміння стилю як способу творення естетичної реальності, трактування стилю як функціонального елемента художнього твору та інструменту організації смислу (Жак Дерріда, Цвєтан Тодоров), концепцію ролі читача в процесі семіозису художнього тексту (Умберто Еко), а також базові теоретичні засади семіотики як науки (Чарльз Пірс, Джон Діді, Умберто Еко, Юрій Лотман). Уявлення про контекст сучасної української літератури, рецепцію творчості Софії Андрухович критикою та визначення її місця в сучасному літературному процесі сформовано на основі огляду літературознавчих і критичних джерел. Автор дисертації спирається на праці Віри Агеєвої, Тамари Гундорової, Ольги Башкирової, Тетяни Гребенюк, Богдани Неборак, Ростислава Семківа, Ганни Улюри, Марини Рябченко, Ярослава Поліщука та інших дослідників, що забезпечує належний рівень наукової репрезентативності, актуальності й фахової виваженості джерельного матеріалу.

Отже, дисертант спирається на дослідження, які дають змогу здійснити структурно-семіотичний аналіз стилю романів Софії Андрухович через дослідження специфіки функціонування локусів, художніх деталей, інтертекстуальних зв'язків аналізованих текстів.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертація Мокрякова Іллі Сергійовича на тему «Структурно-семіотичні аспекти стилю Софії Андрухович: локус, деталь, інтертекст» засвідчує достатній рівень володіння здобувачем матеріалом дослідження, демонструє вміння доцільно застосовувати методологічний інструментарій.

Для досягнення поставленої мети та реалізації визначених завдань у дисертації застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних філологічних методів. Зокрема, методи аналізу й синтезу використано для систематизації та узагальнення теоретичного й художнього матеріалу; пошуково-бібліографічний – для опрацювання науково-критичного

контексту, інтерпретації наукових теорій, концепцій та ідей, а також формування теоретико-методологічної основи дослідження; семіотичний – для виявлення особливостей функціонування локусів і художніх деталей у романах Софії Андрухович; інтертекстуальний – для аналізу зв'язків між структурними компонентами творів і зовнішніми текстами; метод стилістичного аналізу – для встановлення стильових констант і домінант досліджуваних романів; порівняльний – для виявлення спільних і відмінних рис у стилістиці романів та простеження еволюції авторського стилю; описовий – для фіксації й систематизації характерних ознак ідіостилю Софії Андрухович та змін у ньому. Застосований методологічний інструментарій відображає міждисциплінарну специфіку сучасного літературознавства як сфери гуманітарного знання, у межах якої поєднано підходи семіотики, структуралізму, наратології, рецептивної естетики та теорії інтертекстуальності.

Достовірність та наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується достатньою кількістю опрацьованих теоретико-методологічних джерел, застосуванням комплексу методів і прийомів, загалом адекватних предметові дослідження, його меті та основним завданням. Застосований Іллею Мкряковим підхід до аналізованого матеріалу підтверджує тенденцію до засвоєння актуальних механізмів досліджень в українському літературознавстві, чим також визначена актуальність обраної теми і наукових підходів до її реалізації.

Ілля Сергійович слушно наголошує на необхідності залучення категорій прагматики для цілісного аналізу стилю як семіотичного явища. Прагматичний вимір дає змогу зосередитися на взаємодії тексту з читачем, а також на тих рецептивних ефектах, які породжує стиль у процесі читання. У такому контексті стиль постає не лише як естетична категорія, а як механізм смислового впливу, що формує читацькі очікування, інтерпретаційні стратегії та емоційне переживання тексту. Запропонований підхід демонструє

прагнення автора до комплексного осмислення стилю як багаторівневої системи, у якій взаємодіють семантичний, структурний і прагматичний рівні.

Ключові положення та ідеї дисертації мають достатнє теоретичне підґрунтя. Науковий апарат дослідження є коректним, а система методів оптимально сприяє реалізації мети і поставлених завдань. Недостовірної інформації в дисертації не виявлено.

6.Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях обумовлена апробацією результатів дослідження у фахових наукових виданнях України, участі в наукових заходах різних типів, а саме: ІІ Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи» (Харків, 20.04.2023); Х Міжнародна наукова конференція «Художні феномени сучасності (етноімагологічний вимір)» (Харків, 12.04.2024); Міжнародна науково-практична конференція «Мова та література в мультикультурному дискурсі (пам'яті професора Олександра Галича)» (Полтава, 05.04.2024); Всеукраїнська наукова онлайн конференція (з міжнародною участю) «Літературний процес: територія пам'яті» (Київ, 26.04.2024).

Основні положення дисертації викладено в *п'яти* одноосібних публікаціях, із них *три* – статті, опубліковані в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, *дві* – публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійною розробкою підходів до виявлення структурно-семіотичних аспектів стилю Софії Андрухович, специфіки структурної організації текстів та особливості художніх деталей. . Статті Іллі Мокрякова загалом адекватно й повно відбивають зміст представленої до захисту дисертації.

7.Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертація Мокрякова Іллі Сергійовича на тему «Структурно-семіотичні

аспекти стилю Софії Андрухович: локус, деталь, інтертекст» має необхідний обсяг, заглом оформлена відповідно до чинних вимог, структурована щодо реалізації мети та поставлених завдань. Основний зміст дисертації викладено в чотирьох розділах. Дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Розподіл досліджуваних аспектів за окремими розділами корелює із логікою розкриття предмета дослідження та послідовного вирішення поставлених завдань.

Здобувач послідовно вибудовує теоретичну рамку дослідження, поєднуючи класичні семіотичні концепції із сучасними підходами до аналізу літературного тексту. Водночас можна рекомендувати дещо чіткіше розмежувати власну інтерпретацію поняття стилю та огляд актуальних наукових підходів до його трактування, що сприяло б більшій концептуальній виразності теоретичного розділу.

Аналіз художніх текстів демонструє концептуальну цілісність, послідовність і належний рівень інтерпретаційної культури. Авторові дисертації вдалося простежити еволюцію стильових констант в епіці Софії Андрухович, показавши, як локуси, художні деталі та інтертекстуальні зв'язки підлягають трансформації, набуваючи нових семантичних і символічних відтінків.

Особливої уваги заслуговує інтерпретація простору як ключової стильової категорії. Простір у дисертації осмислюється не як пасивне тло подій, а як активний семіотичний конструкт, що бере участь у формуванні смислів, моделюванні пам'яті та структуруванні досвіду персонажів. Переконливо простежено еволюцію локусу від інтимізованого, камерного простору ранньої прози до травматизованого простору історичної пам'яті в пізніших текстах, зокрема у романах «Амадока» та «Катананхе».

Переконливим є також аналіз художньої деталі, зокрема її здатності до каталогізації та поступового переходу на рівень структуротвірного принципу. Такий підхід дає змогу глибше зрозуміти механізми організації художнього світу Софії Андрухович, де деталь виконує не лише описову чи психологічну

функцію, а стає носієм культурної пам'яті, травматичного досвіду та прихованих смислових зв'язків.

Важливим здобутком роботи є осмислення інтертекстуальності як повноцінного механізму творення смислу. Особливо продуктивним у цьому аспекті є аналіз роману «Амадока», де інтертекстуальні зв'язки формують складну мережу культурних, історичних і філософських референцій. Інтертекст у дисертації постає не як сукупність цитат чи алюзій, а як структурний принцип організації тексту, що значною мірою визначає його семантичну багатошаровість.

Разом із тим доцільним видається розширення порівняльного аспекту дослідження, зокрема у зіставленні творчості Софії Андрухович із іншими представниками сучасної української та європейської прози. Такий підхід міг би ще виразніше окреслити індивідуальну специфіку авторського стилю та його місце в сучасному літературному процесі.

Висновки до дисертації загалом відповідають поставленим завданням, містять систематизацію основних результатів дослідження і відповідно відтворені в оприлюдненій анотації. Зміст анотації висвітлює відомості про методологію дослідження, логіку наукового пошуку, результати наукової діяльності, способи аргументації основних ідей і не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Оформлення дослідження загалом відповідає чинним вимогам, вагомі недоліки відсутні.

8.Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікаці.

Аналіз тексту дисертації і публікацій Іллі Мокрякова свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. Зокрема, в роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації. Наукові положення дисертації обґрунтовані з покликаннями на джерела інформації в разі залучення ідей і розробок інших дослідників.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

Водночас творчий характер і значний обсяг пошукової роботи Іллі Мокрякова зумовлюють низку дискусійних положень і побажань, які не знижують загальної наукової цінності дослідження, проте можуть слугувати підґрунтям для подальшого розвитку окресленої проблематики.

1. Запропонований дисертантом підхід вирізняється системністю й цілісністю, проте окремі аспекти поетики Софії Андрухович (зокрема, інтертекстуальність, проблематика пам'яті, просторові моделі) вже перебували в полі уваги сучасних літературознавчих студій. У зв'язку з цим доцільно було б чіткіше окреслити наукову новизну результатів дослідження саме на рівні методології та методики аналізу, а також способу інтеграції структурного й семіотичного підходів.

2. Потребує уточнення поняття «стильові константи», яке є однією з ключових категорій дослідження. Попри продуктивність підходу, критерії виокремлення стильових констант не завжди є чіткими та методологічно прозорими. Зокрема, каталогізацію деталей, жанрові комбінації та поетику міського простору доцільно було б послідовніше розмежувати як стильові, наративні й композиційні чинники поетики. У низці випадків акцент зміщено від виявлення стабільних стильових констант ідіостилю Софії Андрухович до фіксації окремих домінантних художніх прийомів і повторюваних елементів письма.

3. Дискусійними видаються окремі положення, пов'язані з інтерпретацією інтертекстуальних зв'язків. Зокрема, теза про репрезентацію «власне українського світогляду у світовому контексті» потребує більшої термінологічної визначеності та концептуальної конкретизації, оскільки поняття «український світогляд» у сучасному гуманітарному дискурсі є багатозначним і вимагає додаткового теоретичного уточнення.

4. Певною мірою, дослідженню бракує ширшого компаративного контексту. Залучення матеріалу сучасної української та європейської прози дало б змогу точніше окреслити індивідуальну специфіку стилю Софії

Андрухович та уникнути ризику інтерпретації окремих художніх прийомів як унікальних без достатнього зіставлення з актуальними літературними тенденціями.

10.Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Дисертаційна робота Іллі Мокрякова є новаторським дослідженням, яке фокусується на вирішенні актуальної на сьогоднішній день проблеми. Попри окремі дискусійні моменти й висловлені рекомендації, дослідження справляє цілісне й позитивне враження, вирізняється актуальністю, науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю, методологічною продуманістю та високим рівнем аналітичної культури. Робота відкриває перспективи для подальших студій у галузі сучасного літературознавства, семіотики тексту та дослідження індивідуально-авторських стильових моделей.

Ступінь наукової новизни дисертаційної роботи, її актуальність, достовірність отриманих результатів, достатній теоретичний рівень, оригінальність наукових підходів демонструє здатність здобувача до ґрунтовних досліджень, його вміння екстраполювати важливі теоретичні висновки попередників і власні концепції в сучасний український літературознавчий контекст, виявляти пріоритетні тенденції його розвитку. Це є об'єктивним підтвердженням ерудиції, відповідних умінь, навичок і компетентностей, достатнього рівня теоретичних знань здобувача і свідчить про відповідності рівню доктора філософії за спеціальністю «Філологія».

11.Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Зазначені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Мокрякова Іллі Сергійовича на тему «Структурно-семіотичні аспекти стилю Софії Андрухович: локус, деталь, інтертекст», якому притаманні оригінальність, наукова новизна і практична значущість, достатній теоретичний рівень, оригінальність наукових підходів.

Ступінь наукової новизни, теоретична і практична значущість, достовірність отриманих результатів, актуальність теми дають підстави кваліфікувати рецензовану дисертацію як завершену, самостійну працю. Актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, достовірність і наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях засвідчують самостійність, фахову компетентність здобувача.

Рецензована дисертація **Мокрякова Іллі Сергійовича на тему «Структурно-семіотичні аспекти стилю Софії Андрухович: локус, деталь, інтертекст»** є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами) та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а її автор – Мокряков Ілля Сергійович– заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент –
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка Олена БРОВКО

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965
ВЛАСНИЙ ПІДПИС
О. Бровко (ПІБ) ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів Лисенко І.В. (посада)